Bir İzmir Yazarı!

İzmir Hikâyeleri

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YAYINLARI

Halid Ziya Uşaklıgil

(İstanbul, 1865-İstanbul, 27 Mart 1945) Romancı, öykücü, edebiyatçı. Helvacızâdeler adıyla tanınan Uşak kökenli bir aileye mensuptur. Ailenin bir kolu İzmir'e yerleşmiş ve Uşşakizâdeler adıyla tanınmıştır. İstanbul, Eyüp'te doğdu. 12 yaşında İzmir'e taşındı. Okulda Fransızca ve İtalyanca öğrendi. Daha öğrenciyken bir yazısı Uşşakizâde Mehmet Halit imzasıyla yayımlandı. 1884'te İzmir'deki yakın arkadaşlarından Tevfik Nevzat ve Bıçakçızâde Hakkı'yla İzmir'in ilk edebiyat dergisi *Nevruz*'u çıkardı. İzmir İdadisi'nde Türk edebiyatı dersleri verdi ve Tevfik Nevzat'la *Hizmet ve Ahenk* gazetelerini çıkardı. Öykülerini *Bir Şi'r-i Hayal* (1897), *Solgun Demet* (1898) ve *Bir Yazın Tarihi* (1900) adlı kitaplarda bir araya getirdi. 1936'da bir yanıyla kendi hayatını bir yanıyla da II. Abdülhamid ve Servet-i Fünun dönemine ışık tutan anıları *Kırk Yıl*'ı yayımladı. Bunu 1942'de *Saray ve Ötesi* izledi. 1937'de intihar eden oğlu Halil Vedat'ın ardından oğluyla ilgili anılarını *Bir Acı Hikâye* (1942) adıyla yayımladı. Halit Ziya'nın en önemli romanları *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu* ve *Kırık Hayatlar*'dır.

Tamer Erdoğan

1947'de Samsun'da doğdu. İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1980'den başlayarak *Yurt Ansiklopedisi*, *Büyük Larousse* gibi ansiklopedik yayınların hazırlanışına katıldı. YKY'de uzun süre editör olarak çalıştı. *Türk Romanında Mütakere İstanbul'u* adlı çalışması 2005'te yayımlandı.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları 1 · Edebiyat

İzmir Hikâyeleri

Halit Ziya Uşaklıgil

Günümüz Türkçesine Uyarlayan
Tamer Erdoğan

İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları

Genel Yayın Yönetmeni
Raşit Çavaş

Editör
Esra Kökkılıç

Kurumsal Kitap Tasarımı
Ömer Durmaz

Grafik Uygulama
Selin Öztekin

Dario Moreno Sokak, 15
Konak – İzmir
izbbyayinlari@izelman.com.tr

Yayıncı Sertifika No: 47904

© İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları / **İzelman AŞ**

Baskı ve Cilt: Berke Ofset Matbaacılık
Sanayi Cad. No:30 Kazımdirik Mah. Bornova/İZMİR
Tel: 0232 4497747
Sertifika No: 49412

1. Baskı
Ekim 2023
ISBN 978-625-99602-2-7

Bu kitabın bütün hakları İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları'na aittir. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntıların dışında yayıncının izni olmaksızın kitabın tamamı ya da bir kısmı hiçbir yolla çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, **İzelman AŞ**'nin bir markasıdır.

İzmir Hikâyeleri

Halid Ziya Uşaklıgil

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YAYINLARI

Ölümünden sonra basılan bu kitabı İzmirlilere ithaf ettiğini babam bana son günlerinde kendi söylemişti.

Bülend Uşaklıgil

İÇİNDEKİLER

Gerilere Doğru 11
Uzak Hatıralar 33
Güzel İhsan 85
Civelek Ziver 107
Ayni Tata 119
Abdi ile Karanfil 123
İki Sima 139
Deli Fato 145

Gerilere Doğru

İnsanın önünde aşılacak yol pek kısa kalınca, daha yaşanabilecek günlerin sayısı azala azala artık sona yaklaşınca, geçmişe dönük bir bakışla gözlerin gerilere doğru çevrilmesinde büyük bir haz duyuluyor, bu sayede hayat tersine, arkada kalmış bir dünyada uzatılmış oluyor. Galiba bunun için olacak ki çoğu yazarlar hayatlarının sonlarına doğru hatıralarını yazmakta zevk aramışlar.

İhtiyarların da çocukluklarından, gençliklerinden dem vurmaları, geçmiş yılların arasından yadigâr toplamaya uğraşmaları yine bu sebepten ileri geliyor olmalı.

Önümde geçilecek mesafenin pek az kaldığına inanmak gerekince bende de böyle gerilere doğru gitmek, gözlerimi çevirerek arkada bırakılan hayata, o hayatın görünümlerine, yüzlerine bakmak ihtiyacı uyanıyor ve ne zaman bu geçmiş zamanı yeniden bir nefesle diriltmeye imkân bulunursa bundan lezzetine kanılmayacak bir zevk duyuyorum.

Bunu çoğu zaman hayalimde yaparım, gözlerimi kapayarak geçmiş ömrün herhangi bir aşamasına dönerim: Mesela on yaşındayım, Fatih Askeri Rüştiyesi'ne devam ediyorum. Kendimi o yaşta, o halimle, o çehremle, sanki eski bir resmimi sihirli bir nefesle şişirip canlandırırcasına açıklıkla görüyorum. Üstümde okulun resmi elbisesi var, o ne güzel, kül rengi, beli büzmeli bir elbiseydi! Yanımda mektepten gelip beni evden alan hizmetlilerden Ahmet Ağa var. Bir elinde benim çantam, öbür elinde sefer tasım, yan yana yürüyoruz. Ben gayet neşeliyim Âdeta oynayarak yürüyorum, Ahmet Ağa da yanımda sırıtkan yüzüyle mekteple ilgili bir hikâye anlatıyor. Köşe başındaki sebzeciden döndük, helvacıyı, saracı geçtik, bizim sandıkçı dükkânına geliyoruz. Burada biraz duruyorum. Sandıkçıyı tamamıyla görüyorum. Bu tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. Elinde çekiç, ağzı küçük çivilerle dolu, önündeki sandığa sarı, kırmızı, yeşil teneke parçaları çakmakla meşguldür.

Beni görünce tek gözüyle gülümseyerek, ağzını dolduran çivileri, avucuna tükürdükten sonra bekliyor. Her sabah benim ondan sorulacak şeylerim var: "Süleyman Efendi" diyorum."Kümesi açtın mı? Tavukların yemlerini verdin mi? Kaç yumurta var acaba?.."

Bu dükkânı babam benim için alıvermişti. Onun bahçesiyle evimizin bahçesinin duvarları ortaktı. Orada bir büyük kümes yaptırılmıştı. Benim kırk, elli, hatta bazen yüze yakın tavuğum birbiriyle hiç barışmayan, ara sıra ateşkes yaparak karılarıyla ayrı kümeler oluşturan birkaç horozum vardı.

Süleyman Efendi benim ilk iki soruma olumlu cevap verir, kümesi açtığını, yem verdiğini söyler, üçüncü soruma karşı da, "Yumurtalara bakmadım, mektep dönüşünde kendin gelir, bakarsın" derdi.

O zaman Ahmet Ağa ile birlikte dükkândan ayrılır, Saraçhane Kapısı'nı geçer ve bir tarafında sıra ile ayakkabı satan dükkânlarla, yokuşu tırmanmaya başlardık.

Mektep!..

Hocaları hep görüyorum, hatta seslerini işitiyorum. İsimlerini unutmadım, lakaplarını bile biliyorum. Hele arkadaşlarım: O zamanki yüzleriyle hepsini ayrı ayrı görüyorum.

İşte bugün gözlerimi kapayarak hayatımın o günlerini tekrar yaşarken sanki gerçekten çocuk olmuş, mektebe, hocalara daha çok da arkadaşlarıma kavuşmuş kadar bir haz duyuyorum.

Burada garip bir olaydan söz edeceğim: Aradan yirmi, belki otuz yıl geçmişti. Bir gün Boğaziçi vapurunda, ta karşımda, askeri doktor kıyafetiyle birini gördüm. Bir eski mektep arkadaşı hem pek sıkı görüşülen, her vesileyle buluşulan bir arkadaş! O zaman, o da benim gibi on yaşlarında bir çocuktu. Şimdi belki otuz, belki kırk yaşında, tıraşı uzamış, gereğinden fazla şişmanlayarak karın yapmış bir adam. Onu hemen tanıdım, bütün değişikliklerine rağmen hiç tereddüt etmeden az kaldı adıyla haykıracaktım. Hiç şüphe yok, o da beni tanıdı. Nasıl? Neden? İnsanlarda değişmeyen bir şey var: göz ve gözün bakışı...

Ne o cesaret etti ne ben...

Bir süre o bana ben ona bakıştık durduk, sonra gözlerini başka tarafa çevirdi, ben de uyukluyor gibi gözlerimi yumdum. Evet, cesaret etmedik ve pek de iyi oldu. Ne o ne ben eski mektep arkadaşları, o onar yaşındaki çocuklar değildik. O çocukların varlığından büsbütün başka adamlar çıkmıştı ve bunlar birbirinin tamamen yabancısıydı.

Arada geçen yıllar ikisinin arasına o kadar çok yığınlarla ayrılıklar koymuştu ki bunların üzerinden atlayıp eski mektep arkadaşlığına dönmek imkânı bulunamayacaktı. Beş dakika; on dakika içinde o bana, ben ona hayatımızın birçok gizli köşelerini saklayarak, ancak nadir noktalarını işaret ederek, geçmiş yıllarını söyleyecek, sonra daha eklenecek bir şeyler bulamayarak susacaktık. O bana "Sonra?" diyecekti. Ben ona "İşte böyle!..,", diyecektim, yine susacak, konuşmakta devam için sermaye bulamayarak birbirimizden sıkılacaktık, her ikimizde de "Gelecek iskeleye çıksa da bu iş bitse!.." arzusu olacaktı. Birbirimizi tanımaya cesaret edememiş olmakla birlikte onun bir aralık yerinden kalkıp yanaşılmak üzere olan iskeleye çıkmaya hazırlandığını görünce içimde bir ferahlık nefesinin yükseldiğini duydum. Elbette o da rahatlamıştı.

"Ne iyi oldu da beni tanımadı!" demiş olmalı.

Bu türden başka bir hatıram var. Son yıllardan birinde, bilemem hangi yazımı okuyarak bana bir mektup gönderen yine Fatih Askeri Rüştiyesi arkadaşlarından biri.

Pek güzel bir mektup. İçinde bir de vesikalık resim vardı. Adının ve bu resmin aracılığıyla onu hemen hatırladım. On yaşlarında, esmer güzeli, kibar tavırlı, biraz tombulca çocuğu bulmakta gecikmedim. Bu vesikalık resimde görülen ihtiyar, belki sakat, belki hasta adam o çocuğun içinden nasıl çıkabilmişti? O da beni görmüşse ya da bir yerde bir resmime gözü ilişmişse, elbette, kendi kendine böyle diyecekti.

Mektubunda eski eğlencelerimizden bahsediyordu. O zaman benim başlıca eğlencem kurşun askerlerdi. Okul dönüşünde onunla birlikte bizim eve gelirdik. Büyük bir bahçe içinde olan evimizin önünde genişçe bir mermer sahanlık vardı. Oraya oturur, ben yüzlerce çeşit çeşit askerleri kutularından boşaltırdım. O zaman Fransa ile Prusya savaşı çok eskimemişti. O Prusya askerlerini, ben Fransız askerlerini alırdık ya da tersine... Ve böyle geç vakte kadar bir savaşa tutuşurduk...

Bana mektubunda bundan söz ediyordu. Beni hayatımın dışarıya yansıyabilmiş olan aşamalarından da izlediğini söylüyordu. Öyle samimi bir dille ki hemen cevap vermek istedim. Fakat nasıl? Galiba seçilmiş bir susuşla ikametgâhını ve o zamanki sıfatını söylemiyordu. O mektubu aldıktan sonra yayımlanan bir yazımın altına iki satırla kendisini davet ettim.

İzmir Hikâyeleri

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL

Günümüz Türkçesine uyarlayan:
Tamer Erdoğan

İzmir Hikâyeleri, Halid Ziya'nın ilkgençlik yıllarını geçirdiği şehrimizin, büyük yazarın belleğinde kalan izlerinden yansıyan anılar geçidi. Okuru İzmir'in arka mahallelerinde, halk arasında ustalıkla dolaştırarak o zamanlardaki şehrin kültür mozaiğini, farklı yaşam biçimlerini, halktaki etnik çeşitliliğini hikâyeci gözüyle aktarıyor. Yazarın, *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu* ve *Kırık Hayatlar* romanlarındaki unutulmaz edebi üslubu burada da karşımızda. Uşaklıgil, çocukluğundan kalma hatıralardan, ileri yaşındaki ziyaretinde edindiği izlenimlerden, şehre ve insanlarına dair anlatılagelen eski rivayetlerden yararlanıyor. İnceliklerle dokuduğu hikâyeleri bize o günlerin hatırlardan silinmeyen İzmir'ini ve güzel İzmirlilerini aktarıyor.

Sayfaları çevirirken bir zamanların İzmir'inin sokaklarında dolaştığınızı hissedecek, eski mahallelerin insanlarıyla komşu olacaksınız.

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YAYINLARI

ISBN 978-625-99602-2-7
9 786259 960227